

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2026. № 5.

ISSN 2307-2156

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2026.5.1>

УДК 338.24.01:338.436(477)

О. Ю. Бобровська,

д. держ. упр., професор, професор кафедри економіки та економічної безпеки, Університет митної справи та фінансів

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2174-9040>

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ І РЕАЛІЗАЦІЄЮ АГРАРНИХ ПОСЛУГ

O. Bobrovska,

Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Professor of the Department of Economics and Social and Economic Security,

University of Customs and Finance

IMPROVING PUBLIC ADMINISTRATION MECHANISMS FOR THE PRODUCTION AND PROVISION OF AGRARIAN SERVICES

У статті визначено місце та роль послуг у забезпеченні сталого розвитку економічної системи держави. Обґрунтовано, що результативність функціонування будь-якої сфери економічної діяльності істотно залежить від якості, сучасності, доступності, повноти та вартості послуг, які безпосередньо або опосередковано впливають на досягнення відповідних соціально-економічних результатів. Наголошено, що послуги набувають

особливого значення в умовах повоєнного відновлення, оскільки виступають важливим інструментом активізації економічного розвитку, відновлення виробничих зв'язків і забезпечення соціальної стабільності. У межах дослідження здійснено аналіз змісту поняття «послуга», розглянуто основні види послуг, їх склад, функціональне призначення, особливості застосування в різних сферах суспільної діяльності, а також характер взаємодії між окремими видами послуг. Як об'єкт дослідження обрано аграрні послуги, що забезпечують виробництво сільськогосподарської продукції та її трансформацію у кінцевий продукт споживання для інших галузей економіки, а також послуги, які створюються і споживаються безпосередньо суб'єктами господарювання в аграрному секторі. Проаналізовано сутність аграрних послуг та визначено їх специфічні ознаки, серед яких: комплексний характер, тісний взаємозв'язок між окремими видами послуг, інтегрованість у виробничі процеси та систему ресурсного забезпечення, здатність до об'єднання в межах систем споживання і товарної переробки, інноваційна спрямованість, інституційна акумульованість, а також безпосередній вплив на якість і вартість процесів створення та споживання аграрної продукції. Доведено, що підвищення якості аграрних послуг доцільно розглядати як важливий чинник зростання ефективності, інноваційності та конкурентоспроможності аграрного виробництва, а також як передумову зміцнення продовольчої безпеки держави. Обґрунтовано підхід до вдосконалення організації управління процесами виробництва і споживання послуг на державному рівні.

The article defines the place and role of services in ensuring the sustainable development of the state's economic system. It is substantiated that the effectiveness of any sphere of economic activity is substantially determined by the quality, modernity, accessibility, completeness, and cost of services, which directly or indirectly influence the achievement of relevant socio-economic outcomes. It is emphasized that services acquire particular importance in the context of post-war recovery, as they function as an important instrument for stimulating economic development, restoring production linkages, and ensuring social stability. Within the framework of the study, the content of the concept of "service" is analysed; the main types of services, their structure, functional purpose, specific features of application in various spheres of social activity, and the nature of interaction between different

types of services are considered. Agrarian services are selected as the object of the study. These include services that support the production of agricultural products and their transformation into final consumer goods for other sectors of the economy, as well as services that are created and consumed directly by business entities operating in the agricultural sector. The essence of agrarian services is analysed, and their specific characteristics are identified, including their complex nature, close interconnection between individual types of services, integration into production processes and resource provision systems, capacity for consolidation within systems of consumption and commodity processing, innovation orientation, institutional accumulation, and direct impact on the quality and cost of the processes of creating and consuming agricultural products. It is demonstrated that improving the quality of agrarian services should be regarded as an important factor in increasing the efficiency, innovativeness, and competitiveness of agricultural production, as well as a prerequisite for strengthening the food security of the state. The article substantiates an approach to improving the organization of public administration of the processes of service production and consumption at the state level.

Ключові слова: *послуги, аграрні послуги, виробники, споживачі, класифікація послуг, сільське господарство, аграрний сектор, виробництво, публічне управління, стратегування, програмування, інновації, сталий розвиток, продовольча безпека.*

Keywords: *services, agricultural services, producers, consumers, classification of services, agriculture, agricultural sector, production, public administration, strategizing, programming, innovation, sustainable development, food security.*

Постановка проблеми. Розвиток сфери послуг у високорозвинутих країнах є одним із важливих напрямів діяльності. Значну частку у складі послуг відіграють послуги аграрного сектору економіки, які на відміну від багатьох інших видів є практично невід’ємними від продукції, що споживається населенням. На сучасному етапі повоєнної розрухи економіки України ці послуги привертають особливу увагу. Має місце недостатня забезпеченість цими видами послуг на фронтових і прифронтових територіях;

посилюється бідність значної частки населення; багато сільськогосподарських господарств припинили своє існування. Такий стан потребує суттєвого збільшення уваги органів публічної влади, дослідників і всіх учасників створення аграрних послуг до вирішення існуючих проблем, їх чіткого окреслення, оцінки стану і розробки шляхів подолання існуючих викликів.

В умовах війни збереження, відтворення та розвиток людського капіталу безпосередньо залежать від спроможності держави забезпечувати доступ населення до якісних, економічно прийнятних і соціально значущих аграрних послуг. Водночас підвищення продуктивності аграрного сектору потребує вдосконалення організаційно-управлінських механізмів формування, надання та споживання таких послуг на державному й регіональному рівнях. Це зумовлює необхідність поглибленого аналізу чинної системи управління аграрними послугами, її методів, інструментів та інноваційного потенціалу. Відтак удосконалення публічного управління процесами формування і розвитку аграрних послуг постає актуальною науково-прикладною проблемою в контексті воєнних викликів і повоєнного відновлення України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями теоретичних та методологічних проблем державного регулювання розвитку аграрного сектору присвячені праці українських вчених А. Д. Діброва, Л. М. Васільєвої, М. Х. Корецького, М. А. Латиніна, Т. М. Лозинської, С. В. Майстро, Т. Г. Маренич, О. М. Руденко та ін. Питання аграрних послуг знайшли своє відображення в працях В. Г. Андрійчука, П. І. Гайдуцького, Ю. С. Коваленко, В. А. Мамчура, Н. Ф. Павленчика, П. Т. Саблука, П. О. Сухого, О. Г. Шпикуляка, В. В. Юрчишина та ін. Та попри велику кількість робіт, присвячених дослідженню різних аспектів аграрних послуг, наразі відсутній єдиний уніфікований підхід до організації їх системного розгляду, і удосконалення організаційних інноваційних засад управління системою їх виробництва і застосування, що суттєво впливає на їх подальший розвиток.

Мета статті: дослідження сутності аграрних послуг, ідентифікація їх ключових характеристик та обґрунтування пропозицій щодо підвищення рівня

впорядкованості й організаційної узгодженості управління процесами їх формування, подальшого системного вдосконалення, а також прискорення відновлення і розвитку сільського господарства в умовах повоєнного періоду.

Виклад основного матеріалу. Якість, достатність і конкурентоспроможність аграрних послуг у сучасних умовах є важливими передумовами сталого розвитку сільського господарства. Їх ефективне формування, використання та подальший розвиток сприяють підвищенню результативності аграрного виробництва, оптимізації ресурсного забезпечення, раціоналізації виробничих процесів і підтримці інноваційних змін, орієнтованих на посилення конкурентних позицій аграрних підприємств та аграрного сектору держави загалом. В умовах глобалізації, технологічної модернізації та інтенсифікації аграрного виробництва зростає потреба у спеціалізованих аграрних послугах, що зумовлює необхідність активного впровадження новітніх технологій, інформаційно-аналітичних систем і сучасних управлінських підходів, спрямованих на підвищення їх якості, доступності, ефективності та конкурентоспроможності.

Поняття послуги трактується як результат людської діяльності, що задовольняє потреби людей; діяльність, яка не завжди набуває матеріальної форми і задовольняє потреби замовників; безпосередня взаємодія між покупцем і замовником для задоволення потреб замовнику. Для послуг характерними є і зв'язок між процесами їх створення і споживання, якість, своєчасність і ефективність реалізації. Створення послуг обґрунтовується економічними і соціальними потребами суспільства, процесами його розвитку, їх цілеспрямованістю на створення життєвих умов існування, економічної, і соціальної взаємодії. Сфера послуг має широкий, багатовимірний і системоутворювальний характер, охоплюючи практично всі напрями життєдіяльності суспільства та відіграючи важливу роль у забезпеченні його соціально-економічного розвитку.

У нормативному термінологічному полі категорія «послуга» представлена через низку видових характеристик, що відображають напрями, сфери та

функціональне призначення відповідної діяльності, а також зміст взаємодії між суб'єктами господарювання, управлінськими структурами, замовниками й отримувачами послуг. З огляду на це класифікацію послуг доцільно здійснювати за галузями їх виробництва, сферами застосування та напрямками обслуговування, зокрема: у сфері виробництва розрізняють послуги галузей сільського господарства, галузей переробки сільськогосподарського виробництва, галузей агропромислової техніки, галузей споживання, сервісних галузей, галузей допоміжних послуг соціальних галузей та ін.; у сфері обслуговування розрізняють послуги державного і регіонального управління та місцевого самоврядування, послуги галузевого управління, послуги дорадчі, послуги економічних і фінансових установ, соціальні послуги і систему послуг ринкового характеру; у сфері споживання розрізняють послуги харчової промисловості, переробних підприємств, житлово-комунальні послуги, послуги сільськогосподарського виробництва та інші. Є і послуги галузей, які одночасно виробляють і споживають послуги.

За змістом і спрямованістю впливу на стан суспільства послуги систематизуються за групами на функціональні послуги, послуги стратегування і планування, послуги організаційні, послуги регулювання та контролю.

Таблиця 1. Групи послуг що надаються

Групи послуг	Наповнення
функціональні послуги	послуги по визначенню обов'язків виробничих систем, проектуванню систем управління діяльністю, їх функцій, завдань, процесів і механізм управління, прав и обов'язків виробничих підрозділів та ін.
послуги стратегування та планування	послуги у розробці Стратегій та Планів перспективної діяльності, у виборі та застосуванні ефективних методів, процесів та механізмів діяльності та ін.
послуги організаційні	організація діяльності колективів та управління пануючими суб'єктами, проектування організаційних структур, проектування процесів та функцій організації та управління стабільністю та ефективністю діяльності виробничих систем
послуги регулювання	ліцензування, сертифікації, стандартизації, розробки норм та нормативів, правил, що регулюють якість виробництва та надають послуги замовникам
послуги контролю	послуги, що стосуються перевірки дотримання законодавства і правил діяльності

Джерело: сформовано на основі [6; 7;8].

Провідне місце у структурі послуг належить аграрним послугам. Виробництво аграрних послуг представляє собою економічний вид діяльності суспільства по виконанню певних видів робіт, кінцевий результат яких є товарною продукцією сільськогосподарських галузей, без споживання якої існування суспільства практично неможливе. З аграрними послугами тісно пов'язані життя людей, якість стану оточуючого рослинного світу і всього живого. В діючих нормативно-законодавчих документах аграрні послуги трактуються через призму діяльності в тваринництві і рослинництві.

Згідно з класифікатором видів економічної діяльності (КВЕД-2010), група 01.6 сільськогосподарські послуги класифікуються як допоміжна і післяурожайна діяльність для підприємств сільського господарства [15]. Станом на початок 2025 р. в Україні зареєстровано 82,9 тисяч сільськогосподарських компаній та 116,1 тисяч ФОПів [16]. Вікном для спілкування агровиробників з органами публічної влади має стати Закон України Про інформаційно-комунікаційну систему «Державний аграрний реєстр» [17].

Аграрні послуги є складною економічною категорією, що відображає систему відносин між їх виробниками – суб'єктами аграрного ринку, з приводу якості і конкурентоспроможності послуг, що надаються. Поняття «аграрні послуги» у сучасній науковій доктрині та практичній площині не має уніфікованого тлумачення, що істотно ускладнює наукове обґрунтування формування цілісного підходу до їх аналізу, систематизації і структури. Його відсутність зумовлює різноманітність наукових підходів до вирішення цих питань і створює певні труднощі для порівняльних досліджень та нормативного закріплення організаційно-правових основ функціонування аграрної сфери.

У міжнародних актах та аналітичних матеріалах категорія «аграрні послуги» (agricultural services) розкривається доволі широко і охоплює значний спектр діяльності. Так, у звіті FAO «Agricultural Services (Agri-Services)» під цим поняттям розуміють сукупність заходів, що включають управління природними ресурсами, розвиток і захист насінневого матеріалу та кормової бази,

забезпечення здоров'я тварин, використання генетичних ресурсів, а також маркетингову діяльність, кредитування, функціонування харчової та аграрної промисловості, інженерно-технічне забезпечення і заходи щодо запобігання втратам продовольства [1]. Такий підхід FAO демонструє надзвичайно широкий спектр сервісів – від суто технологічних і виробничих до фінансово-економічних і логістичних, спрямованих на покращення аграрних послуг і їх розвиток.

В документах Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) відсутнє чітке дефінітивне визначення аграрних послуг як окремого ринку, використовується категорія «general services support to agriculture», яка охоплює комплекс загальних сервісів, спрямованих на підтримку аграрного сектору. У звіті OECD «Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2024» [2], наголошується, що інвестування у сферу послуг сприяє покращенню доступу до виробничих ресурсів, ринків збуту та інфраструктури, а також дозволяє зменшити втрати сільськогосподарської продукції. Роль послуг визначається як інструмент підвищення ефективності функціонування аграрного сектору та розвитку його інфраструктурної складової.

Правові та статистичні документи Європейського Союзу, зокрема матеріали Eurostat та регламенти щодо «Economic Accounts for Agriculture» [3], аграрні послуги розглядаються як складова виробничого процесу, що включає різноманітні види діяльності, пов'язані з обслуговуванням сільськогосподарського виробництва. До них, зокрема, належать підрядні роботи, оренда техніки (у тому числі разом із персоналом), інженерно-технічні та логістичні послуги, а також зберігання продукції. Такий підхід свідчить про інтеграцію сервісної складової безпосередньо у виробничу діяльність аграрного сектору. Аналіз підходів міжнародних організацій засвідчує, що у західних економіках аграрні послуги характеризують як такі, що мають комплексний характер і поєднують інфраструктурні, техніко-технологічні, ринкові, фінансові та консультаційні елементи, що виступають не лише допоміжною, а й системоутворюючою складовою сучасного сільського господарства. При

цьому вони визнаються однією з ключових груп виробничих послуг у сільському господарстві, визначених у правовому полі Європейського Союзу [4]. Відповідно до підходу, викладеного у виданні Agriculture Lore, поняття аграрних послуг (agricultural services) інтерпретується як багатокомпонентна система діяльностей, спрямованих на підтримку фермерських господарств та агробізнесу. До її складу відносять, зокрема, агрономічне консультування, управління господарською діяльністю, технічний сервіс, логістичне забезпечення, фінансові та страхові інструменти, впровадження цифрових рішень, а також маркетинговий супровід [5]. Такий підхід демонструє, що аграрні послуги виходять далеко за межі суто виробничих процесів, охоплюючи управлінську, інноваційну та комерційну складові.

Дослідник М. Колодзейчак обґрунтовує, що використання професійного потенціалу та спеціалізованих знань постачальників аграрних послуг дає змогу аграрним підприємствам істотно скоротити витрати, пов'язані з формуванням і утриманням власної матеріально-технічної бази. Крім того, це сприяє підвищенню результативності виробництва та якості кінцевої продукції [4]. Поняття аграрні послуги здебільшого розглядається як цілісна система сервісних заходів і процесів, які забезпечують ефективне функціонування аграрного виробництва, сприяють зростанню його продуктивності та підвищенню конкурентоспроможності на внутрішньому й зовнішньому ринках. Такий підхід підкреслює прикладний характер аграрних послуг і їхню безпосередню спрямованість на досягнення економічного результату системи господарювання. Аграрні послуги, їх особливості, роль і місце в системі суспільного виробництва досліджуються багатьма українськими вченими. Зокрема, Г. Вислободська визначає виробничу сільськогосподарську послугу як «діяльність, в процесі якої створюється економічне благо (послуга як товар), яке в свою чергу є незамінним елементом процесу виробництва сільськогосподарської продукції» [6, с. 66]. У цьому контексті особливого значення набуває і ринок таких послуг, який в Україні формується під впливом попиту аграрних підприємств на зовнішні технологічні та інші ресурси.

Дослідниця трактує його як сукупність суб'єктів – виробників і постачальників послуг, а також інфраструктурних елементів, що взаємодіють у межах певної території з приводу купівлі та реалізації відповідних сервісів [7, с. 4]. Авторка пропонує і розгорнуту класифікацію послуг у сільському господарстві, виокремлюючи виробничі послуги у сфері рослинництва і тваринництва та послуги, що забезпечують функціонування підприємств (бухгалтерські, дорадчі, юридичні, страхові тощо), а також інші супутні види діяльності соціально-організаційного характеру [8, с. 276]. Така деталізація дозволяє глибше усвідомити багатогранність агросервісної сфери та її інтегрованість у різні аспекти діяльності аграрних підприємств. З позицій інституціонального підходу важливе значення у формуванні ефективного середовища аграрного сектору належить дорадчим службам і кооперативним об'єднанням. Саме вони забезпечують доступ суб'єктів господарювання до інформаційно-консультаційних, освітніх, фінансових і логістичних ресурсів. За висновками Н. Бондарчук, інформаційно-консультаційні послуги виступають ключовим компонентом інноваційної інфраструктури сільського господарства, оскільки сприяють підвищенню якості управлінських рішень на рівні окремих господарств [9]. Схожої наукової позиції дотримуються О. Галич та О. Сосновська, які розглядають дорадчі послуги як специфічний різновид аграрних сервісів, що поєднує інформаційну, консультаційну та освітню функції і має вагоме соціально-економічне значення, у контексті забезпечення сталого розвитку сільських територій [10]. Дослідник С. Кириленко виокремлює характерні риси, які визначають сучасний стан і тенденції розвитку аграрних послуг: здійснюється активна цифровізація цієї сфери, впроваджуються технології дистанційного моніторингу, зокрема GPS-системи і безпілотні літальні апарати, використовується аналітика великих даних, хмарних агроплатформ, спостерігається зростання попиту на консалтингові та аналітичні послуги, особливо у сферах агроаудиту, екологічної експертизи, фінансового планування та залучення грантових ресурсів, впроваджуються автоматизовані системи управління технікою, а також інструменти

прогнозування врожайності із залученням штучного інтелекту. Така технологічна трансформація сприяє модернізації виробничих процесів і поглиблює підходи до управління агробізнесом загалом [11, с. 579–580]. Характерною тенденцією є здійснення інтеграції логістичних і фінансових сервісів, яка включає розвиток таких інструментів, як агрострахування, аграрні розписки, лізинг сільськогосподарської техніки та онлайн-кредитування. Поєднання цих елементів формує комплексну систему організації і обслуговування аграрного бізнесу, яка забезпечує не лише виробничі, а й фінансово-економічні потреби суб'єктів господарювання, і свідчить про поступовий перехід аграрного сектору від традиційної моделі господарювання до більш інноваційної, де значну роль відіграють знання та експертна підтримка. Схожі висновки містяться у дослідженні Н. Панасенко [12].

Аналіз визначальних ознак аграрних послуг і їх перелік показує тісний зв'язок із процесом сільськогосподарського виробництва. На відміну від багатьох інших видів послуг, вони безпосередньо інтегруються у виробничий процес низки галузей, забезпечуючи безперервність, технологічну завершеність і результативність їх функціонування. Це означає, що аграрні послуги не існують ізольовано, а створюються і функціонують як складова частина загальної виробничо-господарської системи країни. Ще однією суттєвою ознакою є їх ресурсозабезпечувальна спрямованість. Аграрні послуги надають можливість суб'єктам господарювання ефективно використовувати власні ресурси. Це сприяє їх оптимізації і підвищенню ефективності використання. Не менш важливою є ознака товарного характеру аграрних послуг. Вони виступають об'єктом економічного обміну, мають вартісне вираження і реалізуються на відповідному ринку. Це зумовлює їх включення до складових системи ринкових відносин і підпорядкування законам попиту та пропозиції. Окремо слід виділити інституційну обумовленість аграрних послуг. Їх розвиток залежить від наявності відповідної інфраструктури, організаційних форм взаємодії та інституцій, що забезпечують їх створення і реалізацію. Це можуть бути спеціалізовані підприємства, кооперативи, дорадчі служби та інші

суб'єкти, які формують сервісне середовище. Водночас аграрні послуги відзначаються адаптивністю і водночас мають стратегічний характер. З одного боку, вони забезпечують виконання окремих функцій у межах виробничого процесу, а з іншого – виступають чинником його модернізації та розвитку, сприяючи підвищенню загальної результативності аграрного сектору.

Аграрні послуги характеризуються сукупністю взаємопов'язаних ознак, серед яких ключовими є спрямованість на виробничий процес, комплексність, ресурсозабезпечувальна спрямованість, товарний характер, орієнтація на підвищення ефективності власного виробництва і споживання послуг, інноваційність, інституційна обумовленість, сезонність і територіальна диференціація, адаптивність та стратегічне значення. Сукупність цих характеристик дозволяє розглядати аграрні послуги як важливий елемент сучасної аграрної економіки, що забезпечує її стабільність, конкурентоспроможність і розвиток.

Класифікація аграрних послуг може здійснюватися за різними критеріями. Виділяють виробничі, технічні, інформаційно-консультаційні, фінансові та логістичні послуги. Виробничі послуги включають обробіток ґрунту, посів, збирання врожаю; технічні – обслуговування та ремонт сільськогосподарської техніки; інформаційно-консультаційні – надання агрономічних рекомендацій, аналітики та прогнозів; фінансові – кредитування, страхування; логістичні – транспортування та зберігання продукції [13]. За організаційною формою розрізняють послуги, що надаються спеціалізованими агросервісними підприємствами, кооперативами, а також самими сільськогосподарськими виробниками [11].

Для розгляду аграрних послуг як об'єкту виробництва доцільним є більш широкий розгляд сфери і процесів їх створення в межах усієї країни. Головними суб'єктами споживання аграрних послуг сільського господарства є дві потужні і комплексні галузі – рослинництво (землеробство) і тваринництво. Зокрема, галузь рослинництва охоплює зернове господарство, вирощування технічних культур, садівництво, виноградарство, овочівництво,

картоплярство, баштанництво та кормовиробництво. До тваринництва входять скотарство, свинарство, птахівництво та інші.

Агропромисловий комплекс (АПК) віднесено до стратегічних галузей, оскільки від його розвитку залежить продовольча безпека України. Вона поєднує в собі виробництво сільськогосподарської продукції. Її переробка виконується на спеціалізованих підприємствах, їх транспортування, реалізацію, належне зберігання, гуртову і роздрібну торгівлю. В умовах війни значна частина інфраструктурних, виробничих і сервісних складових АПК зазнала масштабних втрат, що актуалізувало необхідність їх відновлення, структурної модернізації та інноваційного оновлення. Відтак формування ефективної інноваційно орієнтованої системи управління розвитком аграрних послуг на державному та регіональному рівнях постає важливою передумовою підвищення стійкості агропромислового комплексу України.

Аграрні послуги, які виробляються для споживання в сільськогосподарських галузях, можуть бути систематизовані за часом їх споживання та за напрямками. Вони поділяються на довиробничі, виробничі, післявиробничі та інші види.

Довиробничі послуги мають переважно матеріальний характер. До них належать технічне та технологічне забезпечення, послуги із забезпечення якості сировини, підвищення якості ґрунтів, інфраструктурні послуги, забезпечення енергією, водою та теплом, створення генетичних матеріалів, а також забезпечення здоров'я тварин. Довиробничі послуги нематеріального характеру включають інформаційно-консультативні, науково-методичні послуги, аналітичні дослідження, прогнозування, стратегування та планування.

Післявиробничі послуги спрямовані на підтримку функціонування ринку продукції та процесів її реалізації. До них належать послуги маркетингу, логістики, зберігання продукції, сертифікації та стандартизації, оцінювання і контролю якості, а також послуги, що супроводжують продукцію протягом усього періоду її обігу.

Різноманіття аграрних послуг формує багаторівневу систему забезпечення функціонування сільськогосподарського виробництва, що охоплює всі етапи виробничого циклу – від підготовки ресурсної бази до реалізації кінцевої продукції. Результатом такої діяльності є створення продукції, спрямованої на задоволення споживчих потреб населення, підтримання його продуктивної життєдіяльності, участь в соціально-економічних процесах, а також розвиток і реалізація людського потенціалу. Взаємозв'язок між учасниками формування, надання та споживання аграрних послуг доцільно представити у вигляді схеми.

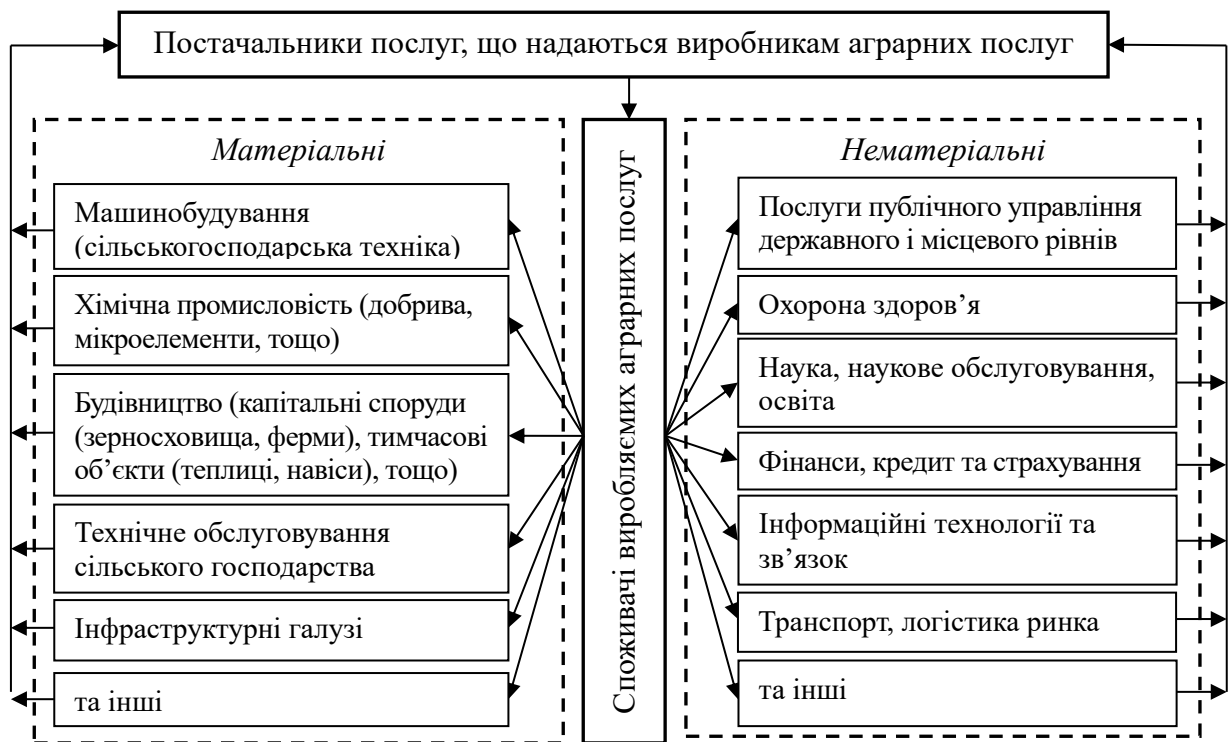

Рис 1. Структура основних учасників проектування і організації здійснення процесів виробництва, надання і споживання аграрних послуг

Джерело: сформовано автором

Структура ілюструє взаємопов'язаність дій учасників процесу забезпечення потреб країни цим видом послуг, починаючи з організації процесів їх виробництва і кінцевого споживання. Вони взаємообумовлені і

тісно пов'язані, відрізняються множинністю галузей, приймаючих участь в їх створенні і розвитку, охоплюють практично увесь комплекс галузей народного господарства країни і тісно пов'язані із діяльністю органів публічної влади, суб'єктів господарювання і бізнесу.

Масштабність і квазіскладність цього процесу вимагають узгоджених, обґрунтованих і спільних дій, їх стратегування і проєктування. При цьому організація надання послуг сільськогосподарським галузям повинна випереджати строки організації виробництва послуг. Тому в країні доцільно розробити і обґрунтувати державну осучаснену концепцію і стратегію розвитку системи аграрних послуг, заходи якої повинні бути включені в галузеві стратегії розвитку окремим розділом і контролюватися органами публічної влади усіх рівнів.

В Україні доцільно створити такий спеціальний орган управління, який буде аналізувати і узгоджувати потребу в аграрних послугах країни, розробляти стратегічні напрями розвитку взаємопов'язаних процесів аграрної галузі планувати, організовувати, регулювати і контролювати процеси забезпечення обсягів аграрних послуг. Сьогодні руйнування аграрної сфери, що стало наслідком воєнних дій, за результатами дослідження, проведеного Київською школою економістів в кінці 2025 р. вже склали 81,9 млрд. дол. США [14], тому пошук і реалізація шляхів відновлення і підвищення обсягів аграрних послуг стає одним із ключових завдань держави і її економічної спроможності.

Висновки та перспективи. Сфера виробництва і споживання послуг в державі включає взаємодію і співпрацю багатьох галузей і відображається в стратегічних планах їх розвитку. Споживачам, учасникам і регуляторам відносин в сфері послуг є держава. Вона координує, сконцентровує, регулює, упорядковує і скоординовує діяльність, спрямовану на виробництво, підвищення якості, конкурентоспроможності і цінності усіх видів послуг що надаються населенню країни. Вплив війни на сучасний стан економіки країни суттєво поглибили проблеми розвитку сфери послуг і знизили еволюційний

рух процесів їх діяльності. Це потребує суттєвих зусиль, спрямованих на розвиток сфери послуг, зокрема, дослідженні аграрних послуг за їх багатокритеріальністю, підвищенням гнучкості, маневреності у здійснення і реалізації інтерактивних дій у розвитку головних і субпідрядних множин процесів, задовольняючих потреби українського суспільства. Аграрні послуги створюються в послідовному, інтегрованому процесі праці, який акумулює дії багатьох учасників, підтримується низкою інституційних механізмів та ієрархічною структурою управління існуючої держави. Створення нового консенсусу передумов розвитку системи створення аграрних послуг потребує на рівні держав спільних дій, координації співпраці, потужного юридичного, фінансового, інституційно-організаційного механізму надання послуг аграрним підприємствам, що у сукупності створить надійну базу їх ефективного результативного функціонування.

Зростаючі потреби суспільства в множені якісних видів аграрних послуг, послідовності і спорідненості процесів їх створення, потребують створення органу управління, який би акумулював і моделював безперервні дії, послідовність і результати їх здійснення, регулював і контролював стосунки між виконавцями, відслідковував справедливий розподіл ресурсів і стимулів. Цим органом має стати Національний орган розвитку агропромислових послуг. Його побудову, чисельність, професійну і кваліфікаційну спроможності слід пов'язати із удосконаленням організаційних структур органів галузевої влади шляхом переведення до нього із інших структурних підрозділів фахівців, тим самим не збільшуючи чисельність державного чи районних органів публічної влади.

Література

1. Agricultural Services. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). URL: <https://www.fao.org/4/w9597e/W9597e07.htm>

2. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2024. Innovation for sustainable productivity growth. Organisation for Economic Co operation and

Development (OECD). URL: https://www.oecd.org/en/publications/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2024_74da57ed-en.html

3. Economic accounts for agriculture (aact). Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/aact_esms.htm

4. Kołodziejczak M. The Use of Agricultural Services in European Union Regions Differing in Selected Agricultural Characteristics. *Agriculture*. 2024. Vol. 14, No. 12. URL: <https://www.mdpi.com/2077-0472/14/12/2346>

5. Villanueva E. What Is Agriculture Services. November 5, 2023. URL: <https://www.agriculturelore.com/what-is-agriculture-services>

6. Вислободська Г. П. Виробнича сільськогосподарська послуга як економічна категорія. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Економічні науки. 2015. Вип. 15(5). С. 64–66. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2015_15\(5\)_18](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2015_15(5)_18)

7. Вислободська Г. Ринок виробничих сільськогосподарських послуг в Україні. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького*. Серія «Економічні науки». 2021. Том 23, № 97. С. 3–7. DOI: <https://doi.org/10.32718/nvlvet-e9701>

8. Вислободська Г. П. Класифікація послуг в сільському господарстві України. *Глобальні та національні проблеми економіки*, 2015. Вип. 7. С. 275–277. URL: <http://global-national.in.ua/issue-7-2015/15-vipusk-7-veresen-2015-r/1229-vislobodska-g-p-klasifikatsiya-poslug-v-silskomu-gospodarstvi-ukrajini>

9. Бондарчук Н.В. Інформаційно-консультаційні послуги в сільському господарстві: досвід країн з розвиненою економікою. *Ефективна економіка*. 2010. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=107>.

10. Галич О. А., Сосновська О. О. Сільськогосподарське дорадництво: навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 367 с.

11. Кириленко С. Трансформація ринку послуг в сфері агробізнесу. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2025. № 3(17). С. 577–584. URL: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/597>

12. Панасенко Н. Л. Особливості впровадження електронних послуг в агропродовольчій сфері України. *Вісник Полтавського державного аграрного*

університету. Серія «Публічне управління та адміністрування». 2024. № 1. С. 65–70. URL: <https://journals.pdau.poltava.ua/index.php/pma/article/view/13>

13. Вертегел С. Я. Розвиток маркетингу послуг в аграрному секторі економіки України. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету*. 2012. №2(18) С. 348–354. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/445>

14. Коваленко О. Рахунок пішов на трильйони. Аналітики підрахували економічні втрати України внаслідок війни. Київська школа економіки. Публікація від 24.02.2026. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/economics/vtrati-ekonomiki-ukrajini-zrosli-onovlena-ocinka-kse-do-2026-roku-50586519.html>

15. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010. Національний класифікатор України: Наказ Держспоживстандарту України від 11.10.2010 р. № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>

16. Топ-100 агрокомпаній заробили ₪118,1 млрд за перше півріччя 2025 р. Публікація від 27.08.2025 р. URL: <https://blog.youcontrol.market/top-10-aghrokompanii-zarobili-118-1-mlrd-za-piershie-pivrichchia-2025-roku>

17. Про інформаційно-комунікаційну систему «Державний аграрний реєстр»: закон України від 19.09.2024 р. №3980-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3980-20#Text>

References

1. Food and Agriculture Organization of the United Nations (1997), “Agricultural services”, available at: <https://www.fao.org/4/w9597e/W9597e07.htm> (Accessed 12 May 2026).

2. Organisation for Economic Co-operation and Development (2024), Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2024: Innovation for Sustainable Productivity Growth, OECD Publishing, Paris, France, available at: https://www.oecd.org/en/publications/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2024_74da57ed-en.html (Accessed 12 May 2026).

3. Eurostat (2025), “Economic accounts for agriculture (aact)”, available at: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/aact_esms.htm (Accessed 12 May

2026).

4. Kołodziejczak, M. (2024), “The use of agricultural services in European Union regions differing in selected agricultural characteristics”, *Agriculture*, vol. 14, no. 12, article 2346, available at: <https://www.mdpi.com/2077-0472/14/12/2346> (Accessed 12 May 2026).

5. Villanueva, E. (2023), “What is agriculture services”, *Agriculture Lore*, available at: <https://www.agriculturelore.com/what-is-agriculture-services> (Accessed 12 May 2026).

6. Vyslobodska, H.P. (2015), “Production agricultural service as an economic category”, *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*, vol. 15(5), pp. 64–66, available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2015_15\(5\)_18](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2015_15(5)_18) (Accessed 12 May 2026).

7. Vyslobodska, H. (2021), “Market of production agricultural services in Ukraine”, *Naukovyi visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu veterynarnoi medytsyny ta biotekhnolohii imeni S. Z. Gzhytskoho. Serii “Ekonomichni nauky”*, vol. 23, no. 97, pp. 3–7, doi: <https://doi.org/10.32718/nvlvet-e9701>.

8. Vyslobodska, H.P. (2015), “Classification of services in agriculture of Ukraine”, *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, vol. 7, pp. 275–277, available at: <http://global-national.in.ua/issue-7-2015/15-vipusk-7-veresen-2015-r/1229-vislobodska-g-p-klasifikatsiya-poslug-v-silskomu-gospodarstvi-ukrajini> (Accessed 12 May 2026).

9. Bondarchuk, N.V. (2010), “Information and consulting services in agriculture: experience of countries with developed economies”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 1, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=107> (Accessed 12 May 2026).

10. Halych, O.A. and Sosnovska, O.O. (2007), *Silskohospodarske doradnytstvo [Agricultural advisory services]*, Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.

11. Kyrylenko, S. (2025), “Transformation of the services market in agribusiness”, *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovation*, vol. 3(17), pp. 577–584, available at: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/597> (Accessed 12 May 2026).

2026).

12. Panasenko, N.L. (2024), “Features of implementation of electronic services in the agri-food sector of Ukraine”, Visnyk Poltavskoho derzhavnoho ahrarnoho universytetu. Seriiia “Publichne upravlinnia ta administruvannia”, vol. 1, pp. 65–70, available at: <https://journals.pdau.poltava.ua/index.php/pma/article/view/13> (Accessed 12 May 2026).

13. Vertehel, S.Ya. (2012), “Development of services marketing in the agricultural sector of Ukraine’s economy”, Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu, vol. 2(18), pp. 348–354, available at: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/445> (Accessed 12 May 2026).

14. Kovalenko, O. (2026), “The count has gone into trillions. Analysts calculated Ukraine’s economic losses as a result of the war”, NV Business, available at: <https://biz.nv.ua/ukr/economics/vtrati-ekonomiki-ukrajini-zrosli-onovlena-ocinka-kse-do-2026-roku-50586519.html> (Accessed 12 May 2026).

15. State Committee of Ukraine for Technical Regulation and Consumer Policy (2010), Order “Classification of types of economic activity DK 009:2010”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text> (Accessed 12 May 2026).

16. YouControl (2025), “Top 100 agricultural companies earned UAH 118.1 billion in the first half of 2025”, available at: <https://blog.youcontrol.market/top-10-aghrokompanii-zarobili-118-1-mlrd-za-piershie-pivrichchia-2025-roku> (Accessed 12 May 2026).

17. The Verkhovna Rada of Ukraine (2024), The Law of Ukraine “On the information and communication system “State Agrarian Register”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3980-20#Text> (Accessed 12 May 2026).

Отримано редакцією журналу / Received: 12.05.26

Прорецензовано / Revised: 19.05.26

Дата публікації / Published: 26.05.26